

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1982
FORFATTER:	Marie Ravn
TITEL:	106-årig byggeforening
KORT RESUME:	Arbejdernes Byggeforening i Kolding, stiftet 1876, sidste byggeri 1927, sidst ejede hus solgt 1977

106-årig byggeforening

af Marie Ravn

Starten og det første byggeri

Kolding Arbejderforenings byggeforening stiftedes den 17. september 1876 og er indregistreret som et andelselskab.

Det er en forening, som har virket i stilhed og beskedenhed, men som ikke desto mindre har sat sine spor i byens udvikling.

Byggesagen blev først taget op af den allerede bestående Kolding Arbejderforening, idet denne på en generalforsamling den 1. maj 1876 nedsatte et udvalg til at forberede dannelsen af en byggeforening. Udvalget kom til at bestå af pastor Meyling, snedker A. L. Johansen, gartner Nyegaard, stenstrykker Neuhausen, murermester Johs. Petersen, arbejdsmand Hans Iversen, snedker S. Schou, købmand P. Schytte, prokurator Zahn og fabrikant S. W. Bruun.

Den 17. september afholdtes et offentligt møde, på hvilken love for byggeforeningen blev vedtaget, og hvor der straks indtegnede sig 36 medlemmer med 44 andele.

Som foreningens første bestyrelse valgtes herredsfoged Tillisch, snedker A. L. Johansen, bankbogholder Hirth, fabrikant S. W. Bruun og købmand P. Schytte.

Med det lille medlemstal og de små indtægter, måtte man gå forsigtigt frem, og først i sommeren 1878 dristede foreningen sig til at købe en byggegrund bag Slots-

søen og at opføre tre arbejderboliger på den. Hvert af husene blev ansat til en værdi af 1700 kr., den årlige leje til 65 kr.

Den 18. juli samme år var der rejsegilde, og der blev ved denne lejlighed på bygningens forside indmuret en kapsel, hvori der var nedlagt et dokument samt et kronestykke, en 25 øre, en 10 øre, en 5 øre og en 1 øre.

Ved lodtrækningen tilfaldt de tre ejendomme arbejdsmand Knud Petersen, slagter J. Iversen og redaktør B. Møller.

Foreningen var nu godt i gang og vandt efterhånden befolkningens tillid. En medvirkende årsag hertil var også, at foreningen virkede som sparekasse. De ugentlige indskud, der hentedes ved bud, udgjorde 25 øre, og lovene bestemte, at beløbene først kunne hæves efter 10 års forløb.

Selvom det var småbeløb det drejede sig om, blev det, med renter og rentes rente, alligevel i årenes løb til en sum, der har været en hjælp i mange småkårhjem.

Tilsyneladende har man dog ikke fået den helt store tilslutning blandt arbejderne for ved 25-års jubilæet i 1901, beklagede formanden sig over, at der var for lille tilslutning hos den egentlige arbejderstand, men man regnede med, at det ville rette sig med årene.

Det fremgår ikke af protokollen, om de tre udtrukne købere køber eller lejer de pågældende huse. Men jeg har gennem Kirsten Overgård erfaret, at hendes bedstefader, Mads Pedersen, (formand for Arbejdsmændenes fagforening fra 1901 til 1907) købte ejendommen Søgade 43 i 1891.

Mads Pedersens kvitteringsbog for betalte renter til Kolding kommune er bevaret og de sidste renter betales i 1941, da hans søn, tømrer og depotmester Peter Pedersen sælger huset.

Min barndom i Søgade

Min far, slagteriarbejder Niels From lejer Søgade 49 i 1908. Han køber det i 1917 for 3.500,00 kr., huset er da 35 år gammelt. Mine forældre har i 1908 to børn, og da jeg selv fødtes i 1918 var vi blevet seks.

Huset er kun på 41 m² samt et værelse på 11 m² på loftet, der imidlertid i det meste af min barndom var lejet ud af økonomiske grunde, da min far døde i 1921.

Den lille plads gør, at mine to brødre må sove på loftet, direkte under tegltaget og ofte var taget belagt med is på den indvendige side, til gengæld var der varmt som i en bageovn på varme sommerdage.

Mothage af Mads Pedersen
 Peder til Halling Hummer
 18. Juni 1892. Nr. 26
 J. P. Pedersen

Mothage af Mads Pedersen
 Peder til Halling Hummer
 18. Juni 1892. Nr. 26.
 18. Juni 1892. Pedersen

11/12 92 - køb. 26
 Nielsen

17/16 93 køb. 26
 Nielsen

15/12 93 køb. 26
 Nielsen

Laurine og Mads Pedersen med sønnen Peder. I døren deres logerende (ca. 1915). Til højre første side af Mads Pedersens kvitteringsbog.

Vi boede dog på ingen måde ringere end arbejderfamilier på denne tid. Der var hos os indlagt vand i køkkenet, hos mange andre måtte det hentes ved en hane eller pumpe i gården.

Der var som en selvfølge W.C. i gården, men jeg kendte ikke nogen der havde træk og slip i min barndom, og da vi ved min mors død i 1947 sælger huset, var der ikke sket forandringer udover, at elektricitet havde afløst petroleumslampen, og der bliver bygget et værelse mere på loftet sidst i 30erne.

Som beboelse betragtet, var disse boliger ikke meget anderledes end andres. Men der lå vel nok en vis stabilitet i ejerforholdet.

I hele min barndom ejedes de

fire midterste huse af de samme mennesker, som nævnt Mads Pedersen i nr. 43, arbejdsmand Chr. Sørensen i nr. 45, arkivar Arne Olesen i nr. 47. og så os i nr. 49.

Der var en bunke børn, som overalt på denne tid, men det gav nok en vis tryghed i opvæksten, at vi kendte hinanden vældig godt, og da vi tilmed skulle ind af den samme smøge for at komme til køkkendøren, var det jo også af betydning, at vi kunne sammen.

Selv om alle ikke var hjemme på en gang, var disse huse henad 20 børns barndomshjem i de 19 år jeg boede der.

Hjælpsomheden var stor mellem naboerne, det kom til udtryk under sygdom og modgang, men så sandelig også i festlige stunder,

når nogen havde lidt tilovers til andre.

Slagsmål ungerne imellem, var der såmænd også nok af, men de afvikledes på de omkringliggende arealer.

Var der småt med plads i huset - og det var der - var omgivelserne til gengæld meget bedre end i dag.

Der var ingen bebyggelse på den anden side af gaden, hvor grundene ejedes af Bertram Knudsen »Saxildhus« og kafferister Malling Schmidt, så vi havde udsigt til søen og slottet, selv om det skulle ses gennem andres haver.

Da der sidst i 30erne blev bygget hus af politikommissær Kleberg, var det som et rullegardin blev trukket ned, - for aldrig at blive rullet op igen.

Til husene hørte en lang smal have med et lysthus for enden, men også her måtte man afgive nogen af goderne, for da Nordre Ringvej blev bygget i 30'erne, måtte en stor del af haven afgives her til.

Derudover havde vi den nuværende bypark, der den gang bestod af en stor mose, bortset fra nogle enkelte kolonihaver.

Gennem mosen løb en bæk, der indbød til fiskeri. Endvidere var der overhovedet ikke bebygget på højre side af den nuværende Trompeterbakke, bortset fra Egtvedbanens skinner, som skar gennem arealet – var der mark og krat, noget der kompenserede for de lidt små lejligheder.

Foreningen gennem årene

Efter at have bygget i Søgade i årene 1878–1880 og 1881 fortsætter Arbejdernes Byggeförening byggeriet i den rækkefølge, der ses på billederne.

I 1926 fejredes 50-års jubilæet med rejsegilde på hus nr. 39 og 40 der var under opførelse på Volkertsvej.

Kl. 5 den 17. september samledes bestyrelsen med gæster og beså husene, der var rejst. Herefter fandt der en grundstensnedlæggelse sted, ved den tilstødende grund, hvor hus nr. 41 og 42 skulle bygges.

Samtidig indmuredes i lighed

med hus nr. 1 i Søgade en kobberkapsel, hvori der fandtes de gangbare mønter, et pergament, hvor der berettes om foreningens jubilæum og desuden et eksemplar af byens fire dagblade.

Daværende borgmester Fischer-Nielsen nedlagde den første sten og udtalte håb om støt fremgang for foreningen. Næstformanden fabrikant Leneth lagde den anden og formanden murermester Chr. Jensen den tredje og sidste.

Ved det førstkommende bestyrelsesmøde trækkes lod om hus nr. 41 og 42, og loddet faldt på købmand H. Have og fru Gerda Strandby.

Disse to huse, Søgade og Volkertsvej er særlig omtalt. Søgade fordi det er det første, der bygges (og så, at jeg er født der) og Volkertsvej, fordi det blev det sidste.

Spørgsmålet om mere byggeri rejses på mange af de efterfølgende generalforsamlinger, men bestyrelsen er betænkelige, da arbejdsløsheden er stor, og det ofte kniber med terminerne – dengang som nu.

Dog besluttedes det i 1939, at annoncere efter byggegrunde; der indkommer 52 tilbud om salg spredt rundt i byen.

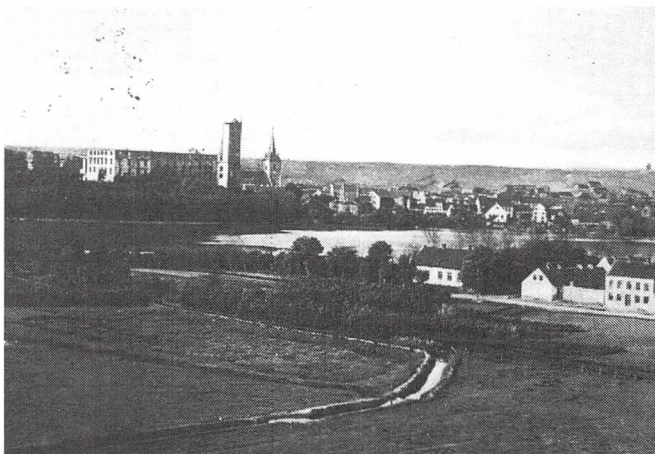
Der prøves først med køb af en kommunal grund, der forhandles med borgmesteren, der forlangte 6 kr. pr. kvadratalen.

Byggeudvalget forelægger da generalforsamlingen den 21. april 1939 at købe en grund til opførelse af eventuelt to dobbelthuse. Grunden skal købes af fru Inger Hansen, »Brændkjærgård« til en pris af 1,25 kr. pr. kvadratalen, og dette blev vedtaget.

Der blev udarbejdet tegninger og indhentet priser på byggeriet. Bestyrelsen nærede dog bekymring, dels på grund af prisen, men også den truende krigsfare spillede en rolle, og i marts 1940 giver man håndværkerne endelig besked om byggeriets udsættelse på grund af usikkerheden.

Efter krigens afslutning drøftedes på ny byggeplanerne. I et interview i »Venstrebladet« den 15. oktober 1948 udtaler den daværende formand, klaverstemmer Jacob Hansen:

»Vi har bygget 52 lejligheder. Vi har 103 medlemmer, som betaler 13,00 kr. om året. Det indestående forrentes med almindelig sparekasserente, og når man har samlet så meget, at foreningen i hvert fald kan tage den ene prioritet, bygger man. Når huset er bygget, holdes der lodtrækning mellem medlemmerne, og vinderne kan overtage huset for, hvad det har kostet at bygge. Det er huse med to lejligheder, der bygges, og lejendtægt fra den ene lejlighed indføres på en lejebog, så huset kan indløses i løbet af 10 år.

Mosen, hvor Byparken nu ligger.

Søgade 1878, 1880, 1881.

Sct. Jørgensgade 1884, 1887, 1890.

Industriforeningsgade (Clemensgade) 1891-96.

Ottosgade 1893, 1895.

Agrtrupvej 1898.

Utzonsgade 1900, 1902.

Mariegade 1904, 1905.

Men, siger formanden, det nytter jo ikke at bygge under sådanne vilkår, at man kun får to trediedele af lejen. De mennesker der skal bo i disse huse er middelstandsfolk.

Vi ligger som sagt med tegn-

ger fra 1938, men statsboligfonden sagde dengang, at det var for lille et foretagende, det kunne man ikke interessere sig for. Vi er jo ikke en stor forening, der kan bygge i en stor stil.

Der prøves igen i 1953. Bygge-

kravene er naturligt nok blevet skærpet gennem årene, og da arkitekt Ernst Petersens tegnestue og sagfører Hans Pedersen i fællesskab laver tegninger og indhenter priser på byggeriet - stadigvæk i Brændkjærgade - og prisen lyder

på 300.000 kr., indstiller bestyrelsen til generalforsamlingen den 24. september samme år, at opgive det planlagte byggeri.

Byggeriet på Volkertsvej i 1927 bliver altså det sidste byggeri. Den 28. april 1959 sælges grunden i Brændkjærgade til lærerne Hedegård Jensen og Jens Lauritsen.

Foreningens sidst ejede hus Agtrupvej nr. 9 sælges i 1977 til den nuværende formand entreprenør Knud Arne Nielsen.

Den 106-årige forening har gennem årene haft følgende formænd:

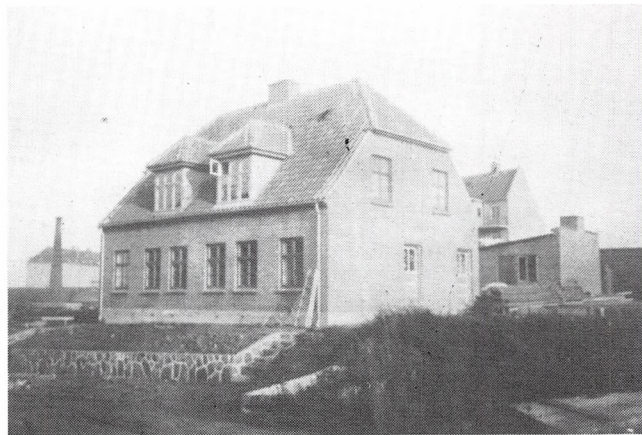
Herredsfoged Tillisch	1876-1881
Fabrikant S. W. Bruun	1881-1915
Redaktør Bertel Møller	1915-1916
Bogtrykker Fr. Lumbye	1916-1919
Murermester Chr. Jensen	1919-1929
Snedkermester Utzon	1929-1933
Klaverstemmer Hansen	1933-1957
Murermester Johs. Nielsen	1957-1971
Tømrer Kildahl Jensen	1971-1981
Entreprenør K. A. Nielsen	1980-

Foruden ovennævnte formand sidder i bestyrelsen i dag repræsentant Niels Åge Knudsen og medhjælper Arne Nielsen.

Som kasserer fungerer Carl Løkke, der tidligere har været ansat ved Kolding kommune, og han har haft denne post i foreningen siden 1964.

Frydsvej 1907.

Volkertsvej 1926, 1927.